

dr. sc. Marin Čagalj

Zavod za primijenjene znanosti

Institut za jadranske kulture i melioraciju krša

Put Duilova 11, 21 000 Split

### **„Agroekonomske značajke razvoja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava”**

Po definiciji, obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo (OPG) je fizička osoba ili skup pravnih osoba koji su članovi zajedničkog kućanstva, a obavljaju poljoprivrednu djelatnost na poljoprivrednom gospodarstvu pritom koristeći vlastite ili unajmljene proizvodne jedinice (Zakon o poljoprivredi, NN 30/15). Pod poljoprivredno gospodarstvo podrazumijevanju se sve proizvodne jedinice na kojima se obavlja poljoprivredna djelatnost i kojima upravlja poljoprivrednik, a nalaze se na području Republike Hrvatske.

Osnovni elementi koji sačinjavaju OPG su domaćinstvo, posjed/imovina, te gospodarstvo. Domaćinstvo kao zajednica osoba koje zajedno stanuju i zajednički troše prihode za podmirenje osnovnih životnih potreba. Posjed/imovina, vlasništvo nad zemljištem i/ili drugim sredstvima potrebnim za određenu proizvodnju. Gospodarstvo, kao proizvodna jedinica koja se sastoji od posjeda (zemljišta i drugih sredstava za proizvodnju), te radne snage domaćinstva koja je angažirana u određenoj proizvodnji. Nositelj OPG-a je punoljetna osoba sa stalnim ili povremenim radom na gospodarstvu, a ujedno je i odgovorna je za poslovanje OPG-a. Ostali članovi OPG-a su punoljetni članovi istog kućanstva s prebivalištem na istoj adresi, a bave se stalno ili povremeno radom na gospodarstvu. Članovi domaćinstva koji ne sudjeluju u radu na gospodarstvu se ne smatraju članovima OPG-a. Od 2002. godine u Republici Hrvatskoj je uveden Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koji propisuje način i uvjete vezane uz upis u Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i Upisnik trgovačkih društava, zadruga i obrtnika u poljoprivredi, s ciljem uspostave reda na tržištu poljoprivrednih proizvoda. Upis u Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava omogućuje ostvarivanje državnih potpora i bespovratnih sredstava iz Europskih strukturnih fondova.

Važnost OPG-ova se očituje u očuvanju poljoprivredne, biljne i stočne bioraznolikosti i održivosti prirodnih resursa, očuvanju ruralnih krajeva i zadržavanju ruralnog stanovništva u istim, jačanju lokalne i državne ekonomije, razvoju i prijenosu znanja u poljoprivrednim djelatnostima, očuvanju lokalnih tradicija i identiteta, te pozitivnom učinku na ukupnu prehrambenu sigurnost.

Globalno gledano, u svijetu postoji oko 500 milijuna OPG-ova, od čega u Europskoj Uniji (EU) oko 12 milijuna, dok ih je u RH registrirano oko 173.000 (2015). Prema dostupnim službenim podacima broj registriranih OPG-ova je od 2003. godine (138.040) bio u stalnom porastu do 2010. godine (190.248). U strukturi veličine poljoprivrednih gospodarstava izrazito su

dominantna poljoprivredna gospodarstva kategorije ispod 2 ha (52,6%). Unatoč prisutnom trendu povećanja broja poljoprivrednih gospodarstava u kategorijama od 20 do 100 ha (7,8%) i od 100 do 750 ha (24,1%) njihova zastupljenost je i dalje mala, odnosno u strukturi veličine poljoprivrednih gospodarstava još uvijek su izrazito dominantna poljoprivredna gospodarstva manja od 20 ha. Ovakvo stanje prosječne veličine i strukture gospodarstva u RH ukazuje na pitanje njihove gospodarske održivosti. Prosječna gospodarska veličina poljoprivrednog gospodarstva odrađena temeljem ukupne vrijednosti proizvodnje izražena kao standardni output po gospodarstvu iznosi 9.064,9 € (2014). Sukladno ukupnoj vrijednosti proizvodnje gospodarstva najviše je gospodarstva svrstano u najniži razred ekonomske veličine do 2.000 €.

Prosječan broj članova obitelji po OPG-u RH je 1,6 osoba. Prosječna dob nositelja OPG-ova u RH je oko 60 godina. Iznimno mali je udio nositelja OPG-ova u RH (4,5%) koji su mlađi od 35 godina, dok je udio žena kao nositelja OPG-a u RH 31%. Prema obrazovnoj strukturi, najveći je udio (30%) sa završenom srednjom školom, zatim s osnovnom školom (26%), a najmanje ih je sa višom (2,5%) i visokom stručnom spremom (2,1%). Najveći udio OPG-ova bavi se mješovitom proizvodnjom (preko 80%), zatim samo biljnom proizvodnjom (oko 18%), a najmanji dio samo stočarskom proizvodnjom (manje od 1%). Prema vlasničkoj strukturi, od ukupno obradivih poljoprivrednih površina registriranih OPG-ova u RH (više od 1 milijun ha), najveći udio od 55% obrađuje zemljište koje je u privatnom vlasništvu, zatim 21% obrađuje zemljište u zakupu, 11% u zakupu državnog zemljišta, 6% pod koncesijom, te 4% prema ugovoru o privremenom zakupu državnog zemljišta.

Prema službenim podacima APPRR u 2014. godini je ukupno isplaćeno 2.256,867.233 kuna na račune 98.167 korisnika potpora. Od ukupnog iznosa OPG-ima je isplaćeno 1.530,369.779 kuna (68%), dok je poslovnim i pravnim subjektima i obrtima isplaćeno 726,497.454 kune (32%). Za primjer, dvočlano domaćinstvo u RH u kojem živi stariji bračni par, nositelj proizvodnje je muškarac od oko 60 godina, sa završenom osnovnom školom, a gospodarstvo se bavi miješanom proizvodnjom, pretežno biljnom na površini nešto većoj od 5 ha godišnje ostvari oko 14.000 kn potpore, a ukupna vrijednost proizvodnje kreće se oko 75.000 kn/god (SS, 2014).

Prema svim iznesenim podacima nedvojbeno je da na OPG-ima u RH je prisutan nizak stupanj organiziranosti, odsustvo procesa uključivanja istih u više organizacijske oblike i druge vidove suradnje, što izravno utječe na njihov nivo konkurentnosti i slabu poziciju na tržištu. Kako bi postali konkurentni na EU tržištu potrebno je osnažiti poljoprivrednu proizvodnju upravo na OPG-ima, primjenjivati sigurnu i održivu poljoprivrednu proizvodnju u kombinaciji znanja i iskustva seljaka i stručnjaka, isticati potrebu čvršćeg povezivanja poljoprivrednika i potrošača, uspostavljanje novih tržišta i novih vrijednosti – osobito na lokalnoj i nacionalnoj razini. Za rast hrvatske poljoprivrede potrebno je očuvati poljoprivrednu tradiciju i kulturu te značajno bogatstvo bioloških raznolikosti. Kvalitete i vrijednosti poljoprivredno prehrambenih proizvoda iz RH su prepoznate na domaćem i međunarodnom tržištu, te uz povećanje konkurentnosti, uvođenja novih tehnologija, obrazovanja i stručnosti poljoprivrednika može jamčiti održivost OPG-ova u RH u budućnosti. Imajući u vidu da je strukturni zadatak svake ekonomije s resursima pogodnim za poljoprivrednu proizvodnju stvaranje ekonomski isplative poljoprivrede.

